

עמדותיהם של יועצים ערביים בשמירה על סודיות בעבודתם עם הנועצים

ג'נאת חמוד ו והיבה טאהא*

תקציר

מטרת מחקר זה לבחון את עמדותיהם או שיקולי דעתם של יועצים חינוכיים בחינוך הערבי בהתמודדותם עם דילמות אתיות בנושא השמירה על סודיות של תלמידים, תוך המתמקדות ב: חובת השמירה על סודיות מקצועית; והקושי בהקבלת החלטות לשמור או להפר סודיות. המחקר מתבסס על מחקר כמותי. המחקר כלל מספר שאלונים שבחנו את מטרות המחקר. המדגם כלל 23 יועצים חינוכיים ממחוז צפון שנדגמו מבתי הספר השונים באופן אקראי. הממצאים העיקריים מעלים שליועצים החינוכיים בחינוך הערבי ישנן עמדות חיוביות לגבי השמירה על סודיות מקצועית. כמו- כן, היועצים בחינוך הערבי מפירים סודיות ברמה שווה או גבוהה יותר מהרמה שעלתה מהמחקרים דומים אחרים בחינוך העברי. ועוד מעלים הממצאים כי יועצים בבתי ספר בחטיבות גבוהות (חטי"ב ותיכון) מתקשים יותר בקבלת החלטות לשמור או להפר סודיות. בהשוואה בין יועצים וותיקים ליועצים חדשים הממצאים מצבעים על כך, שיועצים ותיקים נוטים להפר סודיות ברמה גבוהה יותר מיועצים חדשים.

מבוא

הייעוץ החינוכי הוא מקצוע מסייע לתלמיד כפרט ולבית הספר כמערכת חברתית-ארגונית, להגיע לתפקוד מיטבי ולמיצוי מרבי של יכולתם מתוך רווחה נפשית ובאווירה תומכת ומקבלת (אכמון, 2004). היועץ הוא איש בריאות-נפש פנים מערכתי. זמינותו בתוך צוות בית הספר מאפשרת לו לסייע לפרט ולסביבה לנקוט במיטב הצעדים תוך היענות מהירה לתלמיד, לצוות ולהורים (פרנקל, 1985). מיקומו כאיש צוות מאפשר לו לראות בד בבד צרכים שונים ומנוגדים של כל קהלי היעד ולנקוט עמדה מאוזנת של ויסות, קירוב וגישור בין עמדות מרוחקות (צדיק, 1992). הייעוץ החינוכי המבוסס על קשר בין היועץ לנועץ הוא תנאי מוקדם והכרחי לאפשרות לפעול לטובתו, בכישוריו המקצועיים, ובייחוד אמון בו כשומר סודו (שפיר, אכמון ווייל, 2007; צדיק, 2002).

סוגיית הסודיות נחשבת לסוגיה קריטית המשמשת גם אבן בוחן ליחסים בין יועץ לנועץ. סוגיה זו מצריכה הפעלת שיקול דעת מקצועי מתמיד והרחבה מתמדת של ידע כאשר היא

* דוקטורנטית אוניברסיטת חיפה.

** מכללת סכנין להכשרת מורים.

נחשבת לסוגיה אתית חשובה ביותר ולעמוד התווך של האתיקה המקצועית בייעוץ החינוכי (לזובסקי, 2010). העיקרון של שמירת סודיות מקובל על כל אנשי המקצועות המטפלים, יש המעמידים אותו בראש החובות האתיות ומרכיב פרופסיונלי חיוני של מקצוע הייעוץ החינוכי כאשר " סודיות היא אבן הפינה של הייעוץ החינוכי ויש לשמור עליה בכל מחיר, אחרת הפרופסיה תצטרך להגדיר את עצמה מחדש" (Beauchamp & Childress, 2001). מחקר זה מנסה לבדוק את עמדותיהם של יועצים העובדים בבתי ספר ערביים בקשר למידת השמירה על סודיות בעבודתם עם נועצים.

סקירת ספרות

בין בני אדם נוהגים פעמים רבות להגדיר מידע מסוים כסוד: מידע סודי הוא נמסר למישהו, ואשר מתבקש להסתיר או לחלוק אותו רק עם אנשים מסוימים בהתאם לרצונו של בעל הסוד (Blacher, Murray-Ward & Uellendahl, 2005). שמדברים על סוד אנו מתכוונים ל: סוד אישי, סוד משפחתי, סוד מקצועי וסוד מדיני (כשר, 2008). הפרת סוד נתפסת כמשהו פוגעני, כבגידה, חוסר לויאליות לבעל הסוד, הפרת אמון (אכמון, 2004). עוצמת הפגיעה הכרוכה בהפרת סוד תלויה במידה רבה בחשיבות שבעל הסוד מייחס לשמירתו והמשמעות של מפר הסוד עבורו (לזובסקי ובכר, 2000). הפרת סוד עשויה לגרום לניתוק חברות, לפיטורים מעבודה וכדומה (Beauchamp & Childress, 2001). הסוד שייך למטופל. בידי להחליט האם לוותר עליו ולמי יימסר (צדיק, 2002).

סודיות מקצועית היא סט של כללים או הבטחה שמגבילה גישה או מטילה מגבלות על סוגים מסוימים של מידע (שפיר, אכמון וייל, 2007). הסודיות המקצועית מתייחסת להבטחתו של בעל מקצוע או חוזה לכבד את פרטיותם של לקוחות בכך שלא לחשוף כל דבר שהתגלה בטיפול אלא על פי תנאים שסוכמו (צדיק, 2002). יש המעמידים אותו בראש החובות האתיות הנדרשת לשם יצירת תנאים הכרחיים לטיפול (Beauchamp & Childress, 2001). חשיבותו של עקרון השמירה על סודיות מקצועית נובעת מהעקרונות האתיים המבוססים על כיבוד זכויות האדם, ובהם: כיבוד האוטונומיה של המטופל וזכותו לפרטיות. כלומר; הכרה בכך שלכל אדם זכות להחליט למי תהיה גישה למידע אישי ואודותיו. נוסף לכך, זכותו של המטופל לנאמנות של איש המקצוע (להבטחות שנתן למטופל, לשמירה על טובתו וכדומה) (Erford, 2004).

דילמת השמירה על סודיות מקצועית

יש מצבים שבהם מותר להפר את הסודיות, כמו החובה לענות על שאלות גורמים מוסמכים ומצבים שבהם יש ליזום דיווח. ממצאים מחקרניים מעידים על כך כי מבין הדילמות האתיות העולות בטיפול, שמירת סודיות היא הדילמה הנפוצה ביותר (אכמון, 2007). השמירה על סודיות מקצועית נחשבת למטלה כל כך מורכבת בעיקר כאשר מדובר בטיפול בילדים, המורכבות נובעת מכמה סיבות החשובות בהם:

- קונפליקטים בין צווים אתיים שונים: במציאות המקצועית נוצרים לא פעם קונפליקטים בין צווים אתיים שונים ויש קושי לבחור בפתרון הטוב ביותר או לחליפין המזיק פחות.
- קונפליקטים בין צווים אתיים לחוקים או בין חוקים שונים: כאשר חוקים שונים דורשים מאתנו להפר את ההתחייבות האתית לשמור בסוד כל מידע הנוגע למטופל. החוק מעורר חרדה ותגובת התגוננות.
- חוסר ידע והבנה אתית-מקצועית, הכוונה לחוסר ידע כיצד לפעול בהתאם למוסר המקצועי שלנו (אתיקה מקצועית) במצבי קונפליקט מורכבים.
- רשלנות ואי הקפדה על כללי התנהגות. שמירת סוד היא ככל הנראה מטלה לא קלה. קיים גירוי לספר סוד מעניין, אירוע מרגש בטיפול, לשתף משהו בחוויה וכד'. לפעמים הדבר נעשה לעיתים בפרוזה כשעוד אנשים נמצאים, בחדר מורים, בין חברים וכדומה. זאת ההתנהגות הכי פחות מקצועית והכי פחות אתית (Pope, Tabachnick & Keith, 2007).
- לדעתם עוד של (Pope, Tabachnick & Keith-Spiegel, 2007) המטפל שצריך להחליט האם לדווח על מידע שנמסר לו במהלך הטיפול, חושש מכמה תוצאות לא רצויות: (1) חשש שהקשר הטיפולי ייפגע בצורה קשה, ויפסיק להיות אפקטיבי או שיופסק לגמרי. (2) חשש שהחוויה שעבר המטופל, שהיה קרוב למעשים שנעשו לו בניגוד לרצונו, תחווה שוב. (3) חשש שאנשים שמסתירים סודות על עבירות כאלה יימנעו מלהגיע לטיפול כלשהו. (4) חשש שהורים ימנעו מילדיהם, שהם הקרבנות של ההתעללות, מלהגיע לטיפול נפשי כלשהו, שמא במסגרת הטיפול, הבן או הבת יחשפו את הסוד.

חשיבות השמירה על סודיות מקצועית

המטופל צריך להיות בטוח שחדר הטיפול איננו פרוץ, ושהוא יכול לחשוף אינפורמציה אישית, פרטית וסודית (צדיק, 1992). בולאס, (Bollas, 1999) מתייחס בהרחבה לחשיבות שמירת הסודיות ולסכנה שאורבת לעקרון זה. הוא סוקר התפתחויות שונות בתחום, בארה"ב ובאירופה, ויוצא מנקודת הנחה כי שמירה על סודיות היא תנאי בסיסי לקיומה של מערכת יחסים טיפולית, בין מטופל למטפל. לדבריו, במהלך השנים מרכיב הסודיות הפך ריק מתוכן, כלומר אותה סודיות אבסולוטית שאמורה להתקיים בחדר הטיפולים אינה קיימת. בולאס מדגיש את העובדה שהתחייבות לחשיפת חומרים מחדר הטיפולים לגופים ופרטים שונים פוגעת באופן הרסני בעיקרון שמירת הסודיות ומכרסמת ביסודות המקצוע כולו. לטענתו, מטפלים אמורים לשמור על פרטיותו של המטופל ולהגן על ערך שמירת הסודיות. ברגע שמידע חוצה את הגבול הזה, כלומר מועבר לגורמים שאינם טיפוליים, גם אם בהוראת החוק, יש כאן הפרה בוטה של חוזה הסודיות.

לשמירה על סודיות מקצועית יש חשיבות רבה בתהליך הטיפולי, החשיבות הזו מוגדרת בשתי רמות: הרמה הפסיכולוגית מקצועית והרמה האתית ערכית.

- ברמה פסיכולוגית או מקצועית: שמירת סודיות מקצועית מהווה בסיס לאמון בטיפול ובמטפל, מאפשרת דיבור פתוח ושיתוף פעולה בטיפול שהוא הכרחי אבל קשה מטבעו. הפרת סודיות עשויה לגרום לאבוד האמון של המטופל, תחושת בגידה, עד כדי עזיבת הטיפול. יש לזכור שרבים מהנוקקים להתערבות פסיכולוגית חוו בעברם בגידות, חוסר התחשבות, חוסר נאמנות וכד'. פגיעה של איש מקצוע שנתנו בו אמון עשויה לעורר את חוויות העבר ולהעצים אותן (Watson & Levine, 1998).

- ברמה האתית הערכים המנחים הם ערך כיבוד זכויות האדם: הזכות לפרטיות וצנעת הפרט, כבוד האוטונומיה של המטופל להחליט מה לספר ומתי ושמירת טובתו של המטופל. הפרת סודיות עשויה לגרום נזק ממש. שמירת הסודיות היא ביטוי לנאמנות של איש המקצוע לחובותיו המקצועיות ולטובת המטופל. כללי האתיקה של הפסיכולוגים מחייבים את איש המקצוע בשמירת סודיות בזמן הטיפול, לאחר הפסקתו וגם לאחר מותו של המטופל (צדיק, 1992).

צדיק (2002) מציג שתי גישות לשמירה על סודיות: הגישה התועלתנית (**utilitarian**), ע"פ גישה זו רצוי לשמור על הסודיות כיון שאי שמירתה תביא להימנעות של אנשים מפניה לטיפול רפואי או נפשי. בין הפונים לטיפול, אי שמירת הסודיות תביא להסתרת מידע ועלול להביא לטיפול לא יעיל. הגישה הדאונטולוגית (**deontological**), הרואה חשיבות בקיום

ערכים ללא בדיקת התועלת שבקיומם המטפלים מעודדים את המטופלים לחשוף מידע אישי ופרטי תוך הבטחה לשמירת הסודיות, ושמירת הסודיות היא חלק מן הנאמנות של המטפל כלפי הבטחותיו וכלפי המטופל. רוב אנשי המקצוע תומכים בשתי הגישות, התועלתנית והדאונטולוגית, כבסיס לשמירת הסודיות, אך הגישה הראשונה היא הנדונה במידה נרחבת יותר בספרות, וגם בהמשך המאמר הנוכחי.

הפרת סודיות והשפעתו על הטיפול

חובת השמירה על סודיות מופיעה בכל הקודים האתיים של המקצועות המטפלים וגם במספר חוקים. אולם, לעיקרון הכללי של שמירת סודיות מקצועית מספר חריגים שנקבעו בחוק, לפיהם חובת גילוי מידע מטיפול גוברת על הכלל הרגיל של שמירת סודיות, זאת לשם עשיית צדק או הגנה על הציבור. מצב זה מעמיד את המטפל לא פעם בפני דילמות אתיות לא פשוטות. אחד מהחוקים הללו נוגע להגנה על ילדים וחסרי ישע (אכמון, 2004).

שפיר (2003) טוענת כי משנות השישים אנו עדים להידרדרות משמעותית בשמירה על סודיות המקצועית. היא מציינת כי התפתחויות שונות בתוך התחום שמגבות את אותה מגמה שהחלה מחוצה לו. ועדות ארציות שממונות על מתן רישוי מקצועי למטפלים מתחומים שונים דורשות מלכתחילה שהדיווח השוטף על המתרחש בחדר הטיפוליים יוכל לשמש כעדות בבית משפט. נוצר מצב שגופים פנים מקצועיים מיישרים קו עם החוקים הללו. הוא מביע דאגה רבה מכך שמטפלים חוששים יותר מאיבוד רישיונם מאשר מחשיפת חומר טיפולי בבתי משפט. הניסוח העמום לגבי גבולות שמירה על סודיות אינו מקדש ערך זה ומפקיר אותו בידי גורמים אחרים, כלפיהם מטפלים יכולים להיות מחויבים, מרשויות החוק ועד חברות ביטוח.

בסקר שנערך בין 1196 מטפלים שנדרשים לחובת הדיווח, ב 15 – מדינות בארה"ב, 40% הודו שהם לפעמים נמנעו מלדווח על חשד להתעללות בילדים (child abuse) או למקרים של הזנחה חמורה של ילדים (Berlin, Malin & Dean, 2002). במחקר אחר של סובודא וחבריו (Swoboda, Elwork, Sales & Levine, 1992) מצאו ש 87% מאנשי מקצוע בבריאות הנפש אמרו שלא ידווחו על התעללות בילדים לרשויות במקרה היפותטי שתאר מצב של התעללות גופנית ונפשית (mental & physical abuse) שנחשף במהלך טיפול משפחתי, למרות שהם מודעים לקיומה של חובת דיווח.

במחקר שנערך בקרב פסיכולוגים בו השתתפו 907 פסיכולוגים שרובם עובדים בפרקטיקה פרטית, ו 598 מהם דיווחו פעם אחת לפחות לרשויות. הם מסרו ש 27% - מהמטופלים עזבו את הטיפול מיד לאחר שהמטפל דיווח עליהם לרשויות. גם בסקר זה

האחוז היה גבוה יותר כאשר המטופלים היו הפוגעים שלגביהם נסב הדיווח (Steinberg, Levine & Doueck, 1997). אפילפוס וחבריו, (Appelbaum, Kapen & Walters, 2005) מצאו ש 57% ממטופלים אמבולטוריים אמרו שבירת סודיות ע"י מטפל תגרום להשפעה מזיקה ליחסים הטיפוליים, ו 78% טענו שינקטו באמצעים נגד שבירת הסודיות. מאלה 29% טענו שיפנו בתלונה לממונים או שיבקשו לעבור למטפל אחר, ו 5% אמרו שיתכן שיפעלו בדרך משפטית נגד המטפל.

סודיות מקצועית ביעוץ חינוכי

לפי ג'לוסוב ופאט (Glossoff & Pate, 2003). סודיות מקצועית ביעוץ חינוכי היא הבטחה מקצועית או חוזה מקצועי לכבד את פרטיות הנועצים על ידי אי חשיפת מידע שהתגלה במהלך התהליך הייעוצי, להוציא באותם המקרים או ע"פ אותם תנאים שהוסכם עליהם מראש. בהגדרת המושג סודיות מקצועית ביעוץ החינוכי יש להבחין בין שלושה מושגים שלכל אחד מהם משמעות משלו: סודיות, פרטיות וחיסון המידע. כאשר סודיות מבטאה את ציפיות התלמידים שהמידע שהם חולקים עם היועץ לא יחשף על ידו שללא מילוי ציפיה זו תלמידים רבים לא היו פונים ליועצים (Erford, 2007). פרטיות היא זכותם של בני האדם להחליט איזה מידע על עצמם יעבור לאחרים או יוחזק אצלם (Remley & Herlihy, 2007). וחיסון הוא מונח השייך לעולם המשפט והוא מכוון לפטור שניתן שניתן לאיש המקצוע מ"החובה הקבועה בחוק למסור מידע, או במסגרת חקירה ע"י גורם המוסמך לחקור, אם במסגרת של מסירת עדות בפני בית המשפט (קדמי, 1991). שלושת המונחים משמשים בקרב אנשי המקצוע כמונחים נרדפים, אך יש הבדל רב ביניהם. וילפיל, (Welfel, 2002) מדגיש ששלושת המונחים צריכים להיות מובנים היטב ע"י היועצים החינוכיים ועליהם להציג אותם לכל בעלי העניין במסגרת הבית-ספרית והקהילתית.

בקוד אתיקה של היועצים החינוכיים בישראל משנת (2008) נכתב על שמירת סודיות

א / יועץ לא יפר סודיות כלפי נועץ להוציא במקרים הבאים:

1. על פי דרישת החוק.
2. כדי למנוע סכנה מידית לנועץ, לאדם או לבני אדם.
3. במצבים הקשורים לחינוך והיוועעות, היועץ יגלה לעמיתו למסגרת החינוכית את המידע הנחוץ וההכרחי בלבד. במצבים הקשורים לחינוך והיוועעות, היועץ יגלה לעמיתו למסגרת החינוכית את המידע הנחוץ לתפקודו המיטבי של התלמיד בלבד.

4. כאשר היועץ הינו נתבע או נאשם במשפט אזרחי, פלילי או משמעתי הקשור לטיפול. במקרה כגון זה מותר למסור מידע המתייחס לנועץ אך ורק במהלך אותו משפט.

5. אם ניתן כתב ויתור על סודיות מראש. במקרה כגון זה מותר לגלות את המידע אך ורק בהתאם לתנאי כתב ויתור הסודיות. אם מדובר בקטין/ה או חסר/ת ישע נדרש כתב ויתור סודיות מהוריו או מאפוטרופוס.

ב. יועץ רשאי בהוראה, בכתיבה ובהצגת חומר לציבור להשתמש בחומר קליני או בחומר הנוגע לנועץ, אך ורק אם קיבל מהנועץ כתב ויתור סודיות בהתאם לעיקרון שבסעיף משנה 2.1 ה', או אם ננקטו צעדים נאותים להסוות את זהותו של הנועץ.

ג. היועץ יידע את הנועץ במגבלות שמירת הסודיות במקרים בהם הסודיות חייבת להיות מופרת.

ד. היועץ יודא סידורים של שמירת סודיות ע"י הכפופים לו ומודרכים על ידו.

ה. בייעוץ קבוצתי על היועץ להבהיר שהוא אינו יכול לערוב לשמירת סודיות מוחלטת.

ו. העברת מידע בין בני משפחה תיעשה בהסכמת ולטובת התהליך הטיפולי, אלא אם כן, אי מסירת המידע מסכנת את הנועץ.

ז. היועץ חייב לדאוג לשמירת הסודיות באחסון המידע, תיעודו, העברתו והשמדתו.

ח. על היועץ לדאוג להסוות את זהותו של הנועץ בפרסום מידע, מחקר, אימון והכשרה.

חשיבות השמירה על סודיות מקצועית בקרב יועצים חינוכיים/

שמירת סודיות מקצועית מהווה בסיס לאמון בטיפול ובמטפל, מאפשרת דיבור פתוח ושיתוף פעולה בטיפול שהוא הכרחי אבל קשה מטבעו. שמירת הסודיות מגנה על הטיפול. הפרת סודיות עשויה לגרום לאבוד האמון של המטופל (Stone, 2005). שיתוף הפעולה ומידת הפתיחות מצד הנועץ תלויים במידה רבה בתחושתו שהוא יכול לסמוך על היועץ, ושיהיה סמוך ובטוח שכל המידע שגילה ליועץ יישמר בסוד בלי שיהיה בהכרח קשר בין חשיבותו האובייקטיבית של הסוד לחשיבותו הסובייקטיבית עבור המטופל (אכמון, 2004).

חשיבותה הגדולה של השמירה על סודיות מקצועית בייעוץ החינוכי מן ההיבט הפרופסיונאלי. ככל שהיועצים שומרים על סודיות מקצועית, הם שומרים יותר על תפקידם הפרופסיונאלי כתפקיד מקצועי ייחודי ומובן בתוך המערכת החינוכית, ללא שמירה קפדנית על סודיות קיימת סכנה של טשטוש הגבולות המגדירים את הייעוץ החינוכי כפרופסיה ושל פגיעה חמורה בתפקיד ובמובחנות התפקיד (Cohen & Cohen, 1999).

השמירה על סודיות מקצועית נחשבת לאחת הדרישות האתיות המקובלות במקצועות הטיפולים והייעוציים. ביעוץ החינוכי, מרכזיותה של הסודיות המקצועית עולה בבירור מהקודים האתיים. מתוך ששת העקרונות הכלליים המופיעים בהקדמה של קוד האתיקה המקצועית של אגודת היועצים החינוכיים בישראל (2001), גורס העיקרון הרביעי: " היועץ יכבד את הפרטיות של נועץ וישמור על סודיות המידע המגיע לידי בתוקף עבודתו". בנוסף לזה התנהגותם של יועצים חינוכיים כאנשי מקצוע מונחית גם ע"י החוק. כאשר ישי חוקים כלליים שנחקקו ע"י המדינה ומחייבים כל אדם בה שיש להם זיקה לשמירה על סודיות מקצועית בהקשר של ייעוץ וטיפול. לדוגמה: חוק הגנת הפרטיות וחוק העונשין (וסרשטיין-פסברג, 2003).

השמירה על סודיות בעבודת היועץ החינוכי – מורכבות ודילמות/

שמירה על סודיות נחשבת לסוגיה האתית הקשה ביותר ביעוץ החינוכי (Isaacs & Stone, 2003). בסקר שערכה אגודת היועצים החינוכיים בישראל ב (2002) בנושא השימוש בקוד האתיקה המקצועית נמצא, שהאירועים בעלי ההיבטים האתיים שבהם התחבטו היועצים החינוכיים במידה הרבה היו האירועים הנוגעים לשמירה על סודיות (לזובסקי, 2003). למרות עובדה זו, רוב היועצים החינוכיים צריכים להתמודד עם דילמות אתיות והחלטות קשות הנוגעות לסודיות בשל הכורח לאזן באופן מתמיד בין המחויבות האתיות והחוקיות לשמור על האינטרסים של התלמידים הקטנים, של הוריהם ושל המערכות החינוכיות, ועליהם לשקול היטב בכל מצב ומקרה כיצד לנהוג לנוכח שהם תופסים כטובת הנועץ (Davis & Mickelson, 2003).

בהרבה מקרים ניצבים יועצים בפני אירועים הנוגעים לשמירה על סודיות המידע על תלמידים. לדוגמה: התלבטות בנוגע להעברת מידע על תלמיד למחלקת הרווחה מתוך חשש שייעשה בו שימוש לא נכון, בקשה של אחד מהורים גרושים למנוע העברת מידע על בנו להורה השני. אירועים הללו נחשבים מקור לדילמות. דילמה מוגדרת כ"מצב שבו היועץ נכנס לקונפליקט בנוגע לקבלת החלטה הולמת" (Davis & Mickelson, 2003). הדילמות האתיות מתעוררות " כאשר נוצר מצב שאיש מקצוע צריך לבחור בין ערכים מתנגשים זה בזה, או כאשר עקרונות אתיים שונים מתנגשים אלה באלה, או כאשר מימוש זכויותיו של אדם אחד עשוי לפגוע בזכויותיו של האדם האחר" (אכמון, 2004).

לזובסקי (2010) מציינת שקיימות שתי מערכות גורמים הכרוכות בהפיכת השמירה על סודיות לסוגיה אתית קשה ומורכבת במיוחד בקרב יועצים חינוכיים:

א/ מאפייני התפקיד של היועצים החינוכיים ומסגרת פעילותם/ כאשר תפקיד היועץ כולל תחומי עבודה רבים הדורש מילוי תפקידים מרובים עם בעלי עניין ולקוחות רבים, דבר היוצר זיקות מקבילות הגורמות לעיתים קרובות ליועצים החינוכיים לעמוד בצומת של צפיות, דרישות ולחצים מתנגשים מצד לקוחות היעוץ ובעלי העניין השונים ולהיקלע לקונפליקט של נאמנויות כפולות בין נאמנות לפרט לבין נאמנות למערכת. מכאן, חשוב שבמערכות מוג זה היועץ החינוכי יגדיר בבירור מי הלקוח ולמי הוא חייב להיות נאמן קודם כול. כמו כן שיגדירו בקפידה את היחסים עם הלקוח בנושאים הנוגעים לשמירת הסודיות, לגבולות הסודיות ולנסיבות להפרתה. כן חשוב ביותר שהיועץ החינוכי יציג בצורה ברורה לפני שותפי התפקיד והממונים עליו את האחריות המוטלת עליו על ידי הסטנדרטיים האתיים של התפקיד.

ב/ אחריות היועץ לזכויות הקטינים כאשר רוב עבודתו של היועץ היא עם קטינים, הדבר יוצר בעיתיות מסוימת ודילמות רבות לסוגיות ספציפיות בנושא שמירת הסודיות של קטינים. מן הסוגיות העולות:

- זכויות הקטנים לשמירה על סודיות על פי כללי האתיקה המקצועית המכילים מסרים סותרים. כאשר מצד אחד היועץ צריך למלא את חובתו לתלמיד ולדאוג להגנת זכויותיו (כולל שמירה על סודיות) כאשר בד בבד הוא מצווה גם למסור מידע להורים.
- חוקים ונהלים בשמירה על סודיות קטינים שעל היועץ החינוכי לציית לאותם חוקים הכלליים והמיוחדים הנוגעים לשמירה על סודיות ועל פרטיות הנועץ בדומה לכל אדם במדינה.
- זכויות ההורים וזכויות הילדים כאשר זכויות הקטינים מופקת בידי ההורים שנחשבים לאפטרופוס על פי החוק, ובכללן זכויות הקטנים לשמירה על סודיות והגנה על פרטיותם. סתירה זו בין חוקי האתיקה היא מקור עיקרי להופעתן של דילמות בעבודתם של יועצים חינוכיים, הצרכים למצוא את דרכם בין המחויבות האתית לנועץ לבין המחויבות החוקית להורים. סתירה זו ממחישה ביתר שאת קיומן של כפיפויות מתנגשות ואת הצורך והחובה להפעלת שיקולי דעת של היועץ בכל מקרה.
- הסכמה מדעת לוותר סודיות קטינים. לאור העובדה שזכויות הילדים מופקדת בידי ההורים, מתעוררת השאלה בידי מי הזכות להסכים לכניסה ליעוץ ולוותר סודיות. יש הגורסים שעל היועצים לקבל הן את הסכמת הנועצים הקטינים והן את הסכמת ההורים.

- גיל, רמת בשלות והסכמה מדעת. כאשר היכולת להסכים מדעת לכניסה ליועץ ומידת הסודיות המוענקת לקטין קשורות לרוב לגיל ולרמת הבשלות של הקטין. ככל שהילדים צעירים יותר, הם נתפסים כמי שמסוגלים להסכים בעצמם מועטה והם תלויים יותר במבוגרים שיגנו על פטרויותיהם ועל זכויותיהם. מעבר לגיל, על היועצים לקבל את החלטותיהם בנוגע למידת השמירה על סודיות של קטינים על פי הערכתם את היכולות ההתפתחותיות של כל נועץ ונועץ.
 - הצורך לאזן בין שמירת הסודיות לחובה להזהיר ולהגן. כאשר יועצים חינוכיים יודעים שקיימת סכנה מידית לתלמיד הם עשויים להפר סודיות בשל החובה להזהיר ולהגן, וזאת בהלימה עם ההנחיות האתיות והחוקיות.
 - הפרת סודיות, את מי, מתי וכיצד ליידע. כאשר היועץ קיבל החלטה שהפרת הסודיות היא לטובתו של הילד עליו להחליט מי ליידע, מתי וכיצד. כאשר השיקולים למי ומתי להודיע יהיו שונים בכל מקרה ומקרה.
 - היוועצות עם צוות בית הספר. כאשר מותר ליועצים להעביר מידע לאנשי מקצוע אחרים בצוות בית הספר לצורך היוועצות. אכן ליועץ יש מחויבות לעבוד תוך היוועצות עם חברי הצוות במסגרת החינוכית, אכן לגביהם המחויבות לשמור על סודיות איננה מוגדרת כפי שהיא מוגדרת לגבי היועץ. וזה יכול להביא להפרת הסודיות.
 - שמירת הסודיות ועבודת היועץ בשכבות גיל שונות אשר נמצא שבקרב היועצים בתי הספר היסודיים היוועצות עם מורים בנוגע לבעיות התלמידים ממלאת תפקיד גדול יותר מאשר בקרב עמיתיהם בבתי הספר העל יסודיים. לעומת זאת, יועצים בבתי ספר על יסודיים נטו יותר ליידע את התלמידים בנוגע לגבולות השמירה על הסודיות כאשר תוכני המפגשים דרשו זאת.
- המורכבות הקשה של דילמת השמירה על סודיות דורשת החלטות אתיות הן לרוב תוצאה של תהליך המלווה בלבטים ובסימני שאלה רבים, ועם זאת, קשה שדרך הפעולה שינקוט היועץ היא שתביא לתוצאה רצויה. מכאן, יש צורך להשתמש במודלים של קבלת החלטות שינחו את היועצים בתהליך מורכב זה, וישפרו את מיומנותיהם להתמודד באופן שיטתי עם דילמות אתיות (Falvo & Parker, 2000).

מודלים של קבלת החלטות אתיות בקרב היועצים/

ההחלטות האתיות בדרך כלל מלוות בלבטים ובסימני שאלה רבים. עם זאת קשה לערוב לכך שדרך הפעולה שינקוט היועץ היא שתביא לתוצאה הרצויה. מכן היה צורך לפתח מודלים של קבלת החלטות שינחו את היועצים בתהליך מורכב זה וישפר את מיומנויותיהם להתמודד באופן שיטתי עם דילמות אתיות (לזובסקי, 2010). היום רוב היועצים החינוכיים משתמשים בשלושה סוגים של מודלים: מודלים המבוססים על תשתית תיאורטית או פילוסופית, מודלים המבוססים על פרקטיקה ומודלים אינטגרטיביים.

א/ מודלים המבוססים על תשתית תיאורטית או פילוסופית. המודל המפורסם בסוג הזה הוא המודל של קיטשניר (Kitchener, 1984) הנקרא מודל ההצדקה המוסרית, המודל כולל חמישה עקרונות: (1) אוטונומיה, במהותו של עקרון זה מתן אפשרות של חופש בחירה לנועץ. (2) עשיית הטוב, עקרון המשקף את אחריותו של היועץ לתרום לרווחתו של הנועץ. (3) הימנעות מגרימת נזק, עיקרון זה מבטא את הרעיון שלא לגרום נזק במזיד וגם לא לפעול בדרך העלולה להזיק לאחרים. (4) עיקרון זה גורס שאין להתייחס לכל האנשים בצורה שווה. (5) נאמנות, הכולל את הרעיונות של נאמנות וכיבוד ומחויבות. חמשת העקרונות של מודל זה מיועדים לסייע ליועץ להבהיר את הסוגיות הכרוכות בדילמה ייעוצית, והן אמתות מוחלטות בעצמן. המודל של קיטשניר נחשב למודל קלאסי והוא מקובל מאד כבסיס לקבלת החלטות אתיות ולהערכתן, וכתשתית מוסרית של הקודים האתיים ביועץ החינוכי. אך מודל זה רק מספק עקרונות מנחים בלבד לקבלת החלטות אתיות ואין בו עיסוק מעמיק בתהליכים של קבלת החלטות.

מודל אחר מהסוג הזה הוא המודל של הר (Hare, 1991), במודל הזה הר טוען שתהליך קבלת החלטות אתיות כולל שימוש בחשיבה אבסולוטית ובחשיבה ביקורתית. במודל הזה "הר" מציין שחובתו של היועץ היא לדאוג לטובת הנועץ ולכבד את זכויותיו כאשר עליו להחליט כיצד להתמודד עם דילמה ספציפית יש צורך ברמה גבוהה יותר של חשיבה שמכנה אותה "חשיבה מוסרית ביקורתית". מודל נוסף הוא המודל של רסט (Rest, 1984) מודל זה כולל ארבעה מרכיבים שאותם כינה "הגורמים העיקריים של התנהגות מוסרית": רגישות מוסרית, שיפוט מוסרי, מוטיבציה מוסרית ואופי מוסרי. המודל האחרון מהסוג הזה הוא מודל המעלות האתיות המוצע ע"י גורדין ומירה (Jordan & Meara, 1995) המייצג תפיסה שונה. מודל זה נשען על המאפיינים האישיים ועל החוכמה של אנשי המקצוע המקבלים החלטות אתיות. המודל מדגיש שצריך להתמקד באדם / באיש המקצוע שצריך להגיע להחלטה, ובמעלותיו האתיות

ולא בסיטואציה הייעוצית. המודל כולל שלושה שלבים בלתי לינאריים של הערכת היועץ את פועלו האתי. שלושת השלבים הם: מי האדם (איש המקצוע), למה הוא צריך להפוך ואיזה דרך פעולה תביא אותו מו ההווה אל העתיד.

למודלים הנ"ל יתרונות בכך שהם מציעים תשתית תיאורטית או פילוסופית לעיגונם של התנהגות של יועצים ושל תהליכי קבלת החלטות אתיות. אך חסרונם של מודלים הללו הוא בכלליות שלהם וכך אין הם מציעים תרגום מעשי, שיטתי וברור של העקרונות התיאורטיים והפילוסופיים המצגים לשימוש בפרקטיקה השוטפת של היועצים ומשאירים זאת לשיקול דעתם של אנשי המקצוע (לזובסקי, 2010).

ב. המודלים המבוססים על פרקטיקה. מודלים מהסוג הזה מבוססים על הידע ועל הניסיון בפרקטיקה הייעוצית והם מיועדים להיות מדריכים שימושיים לקבלת החלטות אתיות. החשוב ביותר מבין המודלים מהסוג הזה הוא המודל של קוטון וקלאוס (Cotton & Claus, 2000), המודל מציע שלבי עבודה לביצוע תהליך של קבלת החלטות אתיות המורכבים בצורת דפי עבודה או ספרי הדרכה. במודל הזה בולטת האוריינטציה המעשית, ומבחינה תיאורטית חלקם נוטים להיות ספציפיים או ברורים פחות מהמודלים הנ"ל המבוססים על תשתית תיאורטית או פילוסופית (לזובסקי, 2010).

יישום המודלים מהסוג הזה דורש שימוש בפרקטיקה המורכבת משבעה שלבים, בשלב הראשון נעשה זיהוי לבעיה, זיהוי מיהם בעלי העניין, איסוף המידע ותאור הפרמטרים. בשלב השני מזהים את הסוגיות הפוטנציאליות הכרוכות בבעיה, איסוף עוד מידע, זיהוי כללי האתיקה הרלוונטיים ובדיקת כל האלטרנטיבות האפשריות. בשלב השלישי סוקרים את ההנחיות האתיות הרלוונטיות, יצירת החלטות אפשריות, זיהוי מלכודים אתיים אפשריים ושיקול את התוצאות של כל אלטרנטיבה. בשלב הרביעי סקירת ידע אקדמי, קביעת מסגרות לתגובה ראשונית ובדיקת תוצאות אפשריות ואת ההקשר הנתון. בשלב החמישי שיקול תוצאות של תגובה, יישום עקרונות אתיים בסיטואציה ויישום את הבחירה הטובה ביותר והערכתה. בשלב השישי ממנים התוצאות של ההחלטות השונות, שינוי דרכי פעולה כדי למנוע בעיות עתידיות, הערכת תוצאות הפעולה ויישום את ההחלטות. בשלב השביעי החלטה על דרך הפעולה הטובה ביותר, הערכת סיכויי ההצלחה של כל החלטה ומעקב אחרי תוצאות הפעולה (Davis & Mickelson, 2003). למודלים מהסוד הזה י יתרונות בכך שהם נותנים הנחיות מעשיות המקלים את השימוש בהם ע"י היועצים (לזובסקי, 2010).

א. המודלים האינטגרטיביים: מודלים מהסוג הזה משלבים היבטים תיאורטיים ומעשיים. בסוג הזה יש שלושה מודלים: המודל הרציונאלי, המודל הזה משמש מדריך מקובל ונפוץ להחלטות אתיות, המודל כולל שישה שלבים: (2) זיהוי הבעיה ע"י איסוף מידע רב ככל האפשר העשוי להאיר את המצב והעלאת רעיונות המסייעות בהסגת בהירות. (3) יישום את קוד האתיקה כדי לבדוק את הסוגיה הנדונה, כדי שנוכל ליישם את הכללים האתיים חיוני שנקרא אותם ביסודיות ובהירות ולהבין את ההשלכות שלהם. (4) קביעת טיב הדילמה ואת ממדיה, ע"י בדיקת העקרונות המוסריים של אוטונומיה, דאגה לטובת הנועץ ואי גרימת נזק, סקירת הספרות המקצועית הרלוונטית כדי להבטיח יישום חשיבה פרופסיונאלית עדכנית ביותר כדי להגיע להחלטה, ניתן גם לערוך התייעצות עם עמיתים או מדריכים מנוסים שיכולים לעזור בסוגיה. (5) שיקול התוצאות האפשריות של כל אלטרנטיבה וקביעת דרך פעולה וזה בהתבסס על המידע שנאסף ועל סדרי העדיפויות שנקבעו לאחר סקירת האלטרנטיבות שנתרו כדי לקבוע איזה אלטרנטיבה או שילוב של אלטרנטיבות ההולמות יותר את המצב. (6) הערכת דרך הפעולה הנבחרת ע"י למידה לדרך הפעולה שנבחרה כיד לבחון אם היא טובת בחובה שיקולים אתיים חדשים והערכה אם היינו נוהגים גם במקרים אחרים באותה דרך הגיונית. (7) יישום דרך הפעולה שנחשב למשימה קשה המתאפשר ע"י חיזוק "האני" כדי שנצליח ביישום ואם הפעולה שננקטה אכן הביאה לתוצאות המצופות (Beauchamp & Childress, 1979). כוחו של המודל בכך שהוא כולל ניתוח שיטתי, ביקורתי והערכתי של הדילמה, ניתוח המבוסס על עקרונות אתיים, על נהלים ועל חוקים ספציפיים עם זאת יש המצביעים על חולשות של המודל למשל: ניתוח מרכיבים תרבותיים של הדילמה אינו מופיע אף באחד מששת שלבי המודל ונראה שההנחה שעומדת בבסיס המודל היא כאילו מערך אחד של ערכים ניתן ליישום בכל התרבויות (לזובסקי, 2010; Pederson, 1997).

המודל הקונסטרוקטיביזם החברתי, מודל זה הוצע ע"י קוטון (Cotton, 2001), המודל מבוסס על הרעיון שהחלטות מושפעות מגורמים חיצוניים ושהן מתקבלות בעת קיום יחסי גומלין עם אדם אחר או עם אנשים אחרים. לפי גישה זו ההחלטות אינן נובעות מאילוצים פנימיים אלא מאילוצים חברתיים.

האימוץ של גישת הקונסטרוקטיביזם החברתי בתהליכי קבלת החלטות אתיות בייעוץ משמעו שאי אפשר לראות בתהליכים אלה תהליכים פנימיים תוך אישיים של אנשי המקצוע (לזובסקי, 2010). לפי המודל הזה אתיות בייעוץ ממקם אפוא את ההחלטה

האתית באינטראקציה בין אנשים ומדגיש שהחלטה איננה מתקבלת בחלל ריק מבחינה חברתית אלא תמיד נעשית באינטראקציה עם לפחות עוד אדם אחד (Cotton, 2001). תהליך קבלת החלטות אתיות לפי מודל זה כולל חמישה צעדים והם: (1) קבלת מידע מהצדדים המעורבים. (2) הערכת טיב היחסים בין הצדדים בזמן נתון. (3) היוועצות. (4) משא ומתן כאשר יש אי הסכמה. (5) תגובה בדרך שתאפשר להגיע להסכמה סבירה בנוגע למה שצריך לקרות או מה שבאמת קרה (לזובסקי, 2010). מאחר ומודל זה משלב את המודל הרציונאלי עם מודל המעלות האתיות, משתמשי המודל יכולים להתמקד הן בדילמה עצמה והן באופי ובמעלות של היועץ המתמודד עם הדילמה (אכמון, 2004).

המודל בין חברתי אינטגרטיבי, הוא מודל עדכני וחדש המדגיש את ההיבט התרבותי והבין תרבותי של תהליך קבלת ההחלטות בשילוב ובאינטגרציה של רכיבי מודלים אחרים. המודל פותח ע"י גרסיה וחבריו (Garcia et al., 2003), הם גורסים שהרחבת הידע בנושא תפקיד התרבות בתאוריה ובפרקטיקה הייעוצית הביאה לשינויים חשובים בהנחות היסוד התיאורטיות של היועץ ולהעשרת הגישות הייעוציות המסורתיות בשנים האחרונות. המודל הזה מבוסס על המודל האינטגרטיבי (Tarvydas, 1998) בכך שהוא כולל את ארבעת השלבים הבסיסיים של המודל ומאמץ את השילוב המוצע עם רכיבי המודל הרציונלי עם רכיבים של מודל המעלות הטובות. המודל גם מוסיף רכיבים של המודל השיתופי בייחוד אלה המיועדים להביא לשיתוף פעולה בין הצדדים המתעמתים (Davis, 1997). מאפייני המודל מאורגנים בארבעה צעדים וכל צעד כולל משימות מפורטות כדי לשמור על הרכיבים הבסיסיים של המודל האינטגרטיבי. ארבעת הצעדים של המודל האינטגרטיבי בין-תרבותי לקבלת החלטות אתיות לפי גרסיה וחבריו (Garcia et al., 2003) כדלקמן: צעד ראשון: פירוש הסיטואציה באמצעות מודעות ומציאת מידע ואיסופו. צעד שני: ניסוח החלטה אתית. צעד שלישי: שקילת ערכים מתחרים, ערכים בתי מוסריים ואישור של דרך הפעולה. צעד רביעי: תכנון ויישום של דרך הפעולה האפשרית. באופן בסיסי המודל משתמש שימוש מותאם בארבעת הצעדים של המודל האינטגרטיבי ומוסיף ממד בין תרבותי לכל אחד מהצעדים האלה.

ריבוי המודלים לקבלת החלטות אתיות הוא תופעה שבעצם קיומה מעידה על תפיסת הקושי והמורכבות של ההתמודדות עם דילמות אתיות ביועץ חינוכי (אכמון, 2004). ריבוי

המודלים מצביע על ניסיונות החיפוש על דרכים שיטתיות שיישעו ליועצים בתהליך מורכב זה (לזובסקי, 2010).

מטרת המחקר

היועצים החינוכיים העובדים עם קטינים נתקלים דרך קבע בדילמות אתיות בנושא השמירה על הסודיות המחייב אותם להתמודד עם דילמות אלה. על אף קיומם של סטנדרטים אתיים ושל חוקים ונהלים המיועדים להנחות את היועצים, אבל בסופו של דבר זו אחריותו של כל יועץ לשקול בכל מקרה לגופו של עניין את הזכויות של נועצים לשמירה על הסודיות לעומת הסוגיות של החובה להזהיר ולהגן, או לעומת הזכויות הלגיטימיות של משפחות הילדים ושל אנשי חינוך לקבל מידע זה. מטרת המחקר שלנו היא לבחון את עמדותיהם או שיקולי דעתם של יועצים חינוכיים בחינוך הערבי בהתמודדותם עם דילמות אתיות בנושא השמירה על סודיות של הקטינים.

המחקר מתמקד בשאלות הבאות;

1. מהם עמדותיהם של היועצים מהמגזר הערבי לגבי חובת השמירה על סודיות מקצועית.
2. באיזה מידה יחליטו יועצים חינוכיים מהמגזר הערבי למלא את חובת השמירה על סודיות מקצועית או להפר אותה?
3. עד כמה יועצים ערבים מתקשים בקבלת החלטות לשמור או להפר סודיות.

השערות המחקר

1. ליועצים בחינוך הערבי יש עמדות חיוביות לגבי השמירה על סודיות מקצועית.
2. יועצים מהחינוך הערבי מפירים סודיות ברמה שווה או גבוהה יותר מהרמה שעלתה מהמחקר של לזובסקי (2010).
3. יועצים בבתי ספר בחטיבות גבוהות (חט"ב ותיכון) מתקשים יותר בקבלת החלטות לשמור או להפר סודיות.
4. יועצים וותיקים נוטים להפר סודיות ברמה גבוהה יותר מיועצים חדשים.

מתודולוגיה

אוכלוסיית המחקר ; מדגם אקראי של 23 יועצים ערביים ממחוז הצפון העובדים במשרד החינוך .

לוח 2 ; נתוני רקע על היועצים המשתתפים במחקר

משתנה	מספר	אחוז
מגדר	גברים	43.5%
	נשים	56.5%
סוג בית ספר	יסודי	34.8%
	חט"ב	34.8%
	תיכון	30.4%
גיל	בין 20-30	26.0%
	בין 30-45	48.0%
	מעל 45	26.0%
וותק בתפקיד	מ 1-10 שנים	52.2%
	מ 11-20 שנים	30.4%
	מ 21-30 שנים	17.4%

כפי שניתן לראות בלוח 1 שמספר היועצים (הגברים) נמוך ממספר היועצות (הנשים) כאשר 10 מ-23 מהמשתתפים במחקר היו גברים הם מהווים (43.5%). ו-13 מהמשתתפים היו נשים ואשר מהווים 56.5% מהמשתתפים. 8 יועצים המהווים 34.8% עובדים בבית ספר ייסודי, מספר זהה של יועצים עובדים בבית ספר חט"ב ו 5 יועצים המהווים 30.4% עובדים בבית ספר תיכון. מבחינת הגיל רוב היועצים המשתתפים במחקר היו בין גיל 30-45 כאשר 11 יועצים היו הקטגוריה הזו ואשר מהווים 48.0%, מספר זהה של יועצים היה בקטגוריה של מגיל 20-30 ומעל 45 כאשר היו 6 יועצים המהווים 26.0% מכלל המשתתפים בכל קבוצה. לגבי הוותק בתפקיד 12 יועצים המהווים 52.2% הוותק שלהם בתפקיד הוא בין 1-10 שנים. 7 יועצים המהווים 30.4% הוותק שלהם בתפקיד מ 11-20 שנים ו-4 יועצים המהווים 17.4% עם וותק בין 21-30 שנים.

כלי המחקר

נעשה שימוש בשאלון "שמירה על סודיות בקרב יועצים חינוכיים". השאלון פותח ע"י (לזובסקי, שמעוני ויצחק- מונסונגו, 2005). השאלון מתבסס בחלקו על שאלונים של (Davis & Mickelson, 2003; Forsyth, 1980; Isaacs & Stone, 2003). למטרת המחקר נבחרו חלקים מן השאלון. יש לציין, שלא נעשה שימוש בחלק על מקורות המידע וההדרכה האתית בייעוץ. השאלון מורכב מארבעה חלקים:

1. שאלות הבוחנות את האוריינטציה המוסרית של יועצים חינוכיים.
 2. תרחישים המעוררים דילמות אתיות בעבודת היועץ.
 3. מקורות מידע והדרכה אתיות בעבודת היועץ.
 4. מידע על משתני רקע אישיים של היועצים וכן מידע על משתני רקע פרופסיונליים.
- מהימנות השאלון נבדקה באמצעות בדיקת מהימנות עקיבות פנימית על ידי מקדם אלפא של קרונברך, נמצא כי ערך המקדם של אלפא שווה ל- 0.865 בקרב המתבגרים ול- 0.889 בקרב ההורים.

ניתוח הנתונים

ניתוח הנתונים נעשה ע"י שימוש בתוכנת ניתוח סטטיסטי (SPSS). לבדיקת השערת המחקר הראשונה נעשה ע"י חישוב ממוצע התשובות של המשתתפים על ההיגדים המרכיבים אותו, כל משתתף קיבל ציון על כל היגד, הציון נע בין 1 עד 6, וככל שהוא גבוה יותר זה מצביע על יותר הסכמה לתוכן ההיגד מצד היועץ.

בחינת השערות המחקר השנייה, השלישית והרביעית נעשה ע"י ביצוע חישוב באמצעות מבחן t לשני מדגמים בלתי תלויים. המשתנה הפרה / שמירה כללי נבנה על ידי חיבור תשובות היועצים על השאלות - לגבי כל מקרה: האם הייתה מפר סודיות? כאשר מפר קיבלה דרגה 1 ושומר (לא מפר) קיבלה דרגה 0, כל משתתף קיבל ציון בין 0 עד 8 (כי יש 8 מקרים), ככל שהציון גבוה יותר זה מצביע על הפרה של סודיות במידה גבוהה יותר. המשתנה קושי בקבלת ההחלטה אם להפר או לשמור על סודיות, נבנה כממוצע דרגות הקושי על 8 המקרים שבשאלון, כל משתתף קיבל ציון ממוצע במשתנה "דרגת קושי", הציון נע בין 1 עד 9 וככל שהציון גבוה יותר זה מצביע על דרגת קושי גבוהה יותר.

ממצאים

השערת המחקר הראשונה: ליועצים מהחינוך הערבי יש עמדות חיוביות לגבי השמירה על סודיות מקצועית.

בחינת עמדותיהם של היועצים הערביים נעשה על ידי חישוב ממוצע תשובות היועצים המשתתפים על ההיגדים שהופיעו בחלק א; בשאלון, כל משתתף קיבל ציון עמדה, הציון נע בין 1 עד 5 כאשר 1 הוא הנמוך ביותר ומבטא עמדה שלילית ופסיבית כלפי השמירה על סודיות ו-5 הוא הגבוה ביותר ומבטא עמדה חיובית.

לוח 3; ממוצעים וסטיות תקן לעמדות היועצים הערבים (N=23)

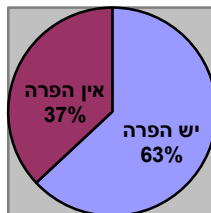
Std. Deviation	Mean (1 – 5)	Maximum	Minimum	
.38	4.76	5.45	4.16	עמדות

בתוצאות החישוב שנערכו לעמדות היועצים נמצא כי ממוצע עמדותיהם של היועצים שווה ל 4.76 על סולם 1 – 5 וזה ממוצע גבוה מאד ומבטא עמדות חיוביות לגבי השמירה על הסודיות. לאור התוצאות שעלו ניתן להגיד שהשערה זו אוששה.

השערת המחקר השנייה: יועצים מהחינוך הערבי מפירים סודיות ברמה שווה או גבוהה יותר מהרמה שעלתה מהמחקר של לזובסקי (2010).

במחקר שלנו לפני היועצים הוצגו 8 דילמות, והם התבקשו לציין בנוגע לכל אחת אם היו שומרים בה סודיות או מפירים אותה. התקבלו בסך הכול 184 החלטות. מהתוצאות עולה כי ב-63% מהדילמות יש הפרת סודיות לעומת 37% אין הפרת סודיות. ראה תרשים 1 מציג את התוצאות שהתקבלו.

תרשים 1: התפלגות באחוזים של התשובות להפרת סודיות או לאי-הפרה (במחקר שלנו)

במחקר של לוזובסקי (2010) לפני היועצים היו 18 דילמות: היועצים התבקשו לציין בנוגע לכל אחת מהדילמות אם היו שומרים או מפירים את הסודיות, התוצאות היו ב 52.5% מהדילמות אין הפרת סודיות, ב 47.5% יש הפרת סודיות. (ראה תרשים 2)

תרשים 1: התפלגות באחוזים של התשובות להפרת סודיות או לאי-הפרה במחקר של לוזובסקי

בלוח 3 מוצגים התפלגות התשובות לשאלות בדבר הפרה או אי-הפרה ע"פ המשיבים בכך ולא בכל אחד מהמקרים, לפי המחקר שלנו.

לוח 4; התפלגות תשובות היועצים באחוזים לשאלה #האם היית מפר סודיות@# בכל אחד מ. 9 המקרים

משיבים ב #לא# באחוזים	משיבים ב #כן# באחוזים	המקרה
13.0%	87.0%	1 תלמיד הנמצא בטיפולך מספר לך שגרם חבלות לרכב של המורה לאנגלית כי היא קיפחה אותו בציונים.
47.8%	52.2%	2 ילדה הסובלת מקשיים רגשיים המשפיעים על תפקודה רוצה לעבור ללמוד בבית ספר חדש ולא רוצה שידעו על עברה כדי לפתוח דף חדש. היועצת מבית הספר החדש פונה אליך בבקשה לקבל מידע על התלמידה.
8.7%	91.3%	3 תלמיד סיפר לך בסודי סודות שאביו מרביץ לו כל פעם שהוא "לא בסדר".
47.8%	52.2%	4 תלמידה סיפרה לך שהוריה רבים כל הזמן וכנראה עומדים להתגרש והיא לא רוצה שאף אחד בבית הספר ידע. מחנכת הכיתה מספרת לך שהילדה

משיבים ב #לא# באחוזים	משיבים ב #כן# באחוזים	המקרה	
		"בלתי נסבלת" ושהיא מתפקדת כתלמידה ומבקשת לדעת מה קורה.	
87.0%	13.0%	תלמיד שמשפחתו במצוקה מספר לפעמים הוא "גונב" דברים קטנים כגון שוקולד והוא מפציר בך לא לספר לאף אחד.	5
34.8%	65.2%	תלמיד שאמר שהוא השתמש באופן חד פעמי בסמים ואינו מתכוון לחזור על כך לעולם. למנהל הגיעה שמועה שיש תלמידים ששתמשים בסמים והוא שאלך אותך בנדון.	6
4.3	95.7%	תלמיד מספר לך על מיריבה קשה עם הוריו ושהוא מתכוון לברוח מהבי לאילת.	7
52.2%	47.8%	תלמידה מבית מסורתי סיפרה לך שהיא מתחמקת מבית הספר כדי להיפגש עם נער ואם הוריה יודעים זאת זה יכול לעלות לה בחייה.	8

יון בלוח 2 מראה שברוב המקרים (6 מתוך 8) היועצים ציינו שהם יותר נוטים להפך סודיות, רק בשני היועצים השיבו ב"לא". המקרים שהשיבו ב"לא" הם מקרה מס' 5 בלוח אשר 87% השיבו בלא ומקרה מס' 8 אשר 52.2% גם השיבו ב"לא". בשאר המקרים היועצים נטו יותר להפך סודיות כאשר במקרים 1,3,7 ה"כן" הייתה גורפת אשר במקרה 7 המתייחס לתלמיד שרוצה לברוח מהבית לאילת 95.7% השיבו שהם מפירים סודיות. במקרה 3 על תלמיד שסיפר שההורים מרביצים לו בבית על כל התנהגות לא ראויה 91.3% אמרו שהם מפירים.

בלוח 4 מוצגים התפלגות התשובות לשאלות בדבר הפרה או אי-הפרה ע"פ המשיבים בכך ולא בכל אחד מהמקרים. לפי המחקר של לוזובסקי (2010).

לוח 5 ; התפלגות תשובות היועצים באחוזים לשאלה #האם היית מפר סודיות@# בכל אחד מ. 9 המקרים- לפי מחקרה של לוזובסקי (3121)

משיבים ב #לא# באחוזים	משיבים ב #כן# באחוזים	המקרה
31.6%	68.4%	1 תלמיד הנמצא בטיפולך מספר לך שגרם חבלות לרכב של המורה לאנגלית כי היא קיפחה אותו בציונים.
47.8%	52.2%	2 ילדה הסובלת מקשיים רגשיים המשפיעים על תפקודה רוצה לעבור ללמוד בבית ספר חדש ולא רוצה שידעו על עברה כדי לפתוח דף חדש. היועצת מבית הספר החדש פונה אליך בבקשה לקבל מידע על התלמידה.
8.2%	91.8%	3 תלמיד סיפר לך בסודי סודות שאביו מרביץ לו כל פעם שהוא "לא בסדר".
62.4%	36.6%	4 תלמידה סיפרה לך שהוריה רבים כל הזמן וכנראה עומדים להתגרש והיא לא רוצה שאף אחד בבית הספר ידע. מחנכת הכיתה מספרת לך שהילדה "בלתי נסבלת" ושהיא מתפקדת כתלמידה ומבקשת לדעת מה קורה.
59.6%	40.4%	5 תלמיד שמשפחתו במצוקה מספר לפעמים הוא "גונב" דברים קטנים כגון שוקולד והוא מפציר בך לא לספר לאף אחד.
40.0%	60.0%	6 תלמיד שאמר שהוא השתמש באופן חד פעמי בסמים ואינו מתכוון לחזור על כך לעולם. למנהל הגיעה שמועה שיש תלמידים שמשתמשים בסמים והוא שאלך אותך בנדון.
26.6%	73.4%	7 תלמיד מספר לך על מיריבה קשה עם הוריו ושהוא מתכוון לברוח מהבי לאילת.
93.2%	6.8%	8 תלמידה מבית מסורתי סיפרה לך שהיא מתחמקת מבית הספר כדי להיפגש עם נער ואם הוריה יודעים זאת זה יכול לעלות לה בחייה.

עיון בלוח 4 מראה ש (5 מתוך 8) מקרים היועצים ציינו שהם יותר נוטים להפר סודיות, רק בשלושה מקרים היועצים השיבו ב"לא". המקרים שהשיבו ב "לא" בצורה גורפת היה מקרה מס' 8 בלוח אשר 93.2% מהיועצים השיבו ב "לא" ומקרים 4 ו- 5 בערך 60% מהיועצים השיבו ב "לא". בשאר המקרים היועצים נטו יותר להפר סודיות כאשר במקרה 3 ה "כן" הייתה גורפת אשר 91.8% השיבו ב "כן". במקרים 7 ו- 6 בסביבות 70% מהיועצים השיבו ב "כן", במקרה 6 60% מהיועצים השיבו בכן ובמקרה 2 בערך 50% מהיועצים השיבו ב "כן".

ההשוואה בין התוצאות שהתקבלו במחקר שלנו למחקרה של לוזובסקי (2010) מראה שהיועצים מהמגזר הערבי נוטים להפר סודיות ברמה גבוהה יותר מזו שהופיעו במחקרה של לוזובסקי, משמעות הדבר ההשערה אוששה.

השערת המחקר השלישית: יועצים בבתי ספר בחטיבות גבוהות (חט"ב ותיכון) מתקשים יותר בקבלת החלטות לשמור או להפר סודיות. ההשערה נבדקה באמצעות ניתוח שונות חד כיווני.

לוח 6; ממוצעים וסטיות תקן להפרת סודיות ולדרגת הקושי בהפרת סודיות לפי סוג בית ספר.

F	סטיית תקן	ממוצע	N	בית ספר	
0.446	1.30931	5.0000	8	יסודי	הפרת סודיות
	.88641	5.2500	8	חט"ב	
	1.21106	4.6667	6	תיכון	
	1.11270	5.0000	22	Total	
2.434	.52371	5.6406	8	יסודי	דרגת קושי
	1.50260	6.6563	8	חט"ב	
	.82057	5.6071	6	תיכון	
	1.12326	6.0008	22	Total	

הממצאים המוצגים בלוח לעיל מצביעים על היעדר הבדלים מובהקים בהפרת של סודיות ובדרגת הקושי בהפרת סודיות בין היועצים על סמך דרגת בית הספר. ההשערה נדחתה. השערת המחקר הרביעית; יועצים וותיקים נוטים להפר סודיות ברמה גבוהה יותר מיועצים חדשים. ההשערה נבדקה באמצעות בדיקת קורלציה על ידי מקדם המתאם של פירסון.

לוח 7; ממוצעים וסטיות תקן לוותק בייעוץ, להפרה של סודיות ולדרגת הקושי בהפרת סודיות

Std. Deviation	Mean	
5.74628	8.2609	וּוּתְקַיְיֵעוּץ
1.10693	5.0435	הַפְרַת סוּדִיּוֹת
1.11252	5.9627	קוּשִׁי

לוח 8; מקדמי המתאם של פירסון בין וותק של היועצים לבין הפרה של סודיות ודרגת הקושי לקבל את ההחלטה להפר סודיות

וּוּתְקַיְיֵעוּץ	
-.102	הַפְרַת סוּדִיּוֹת
.101	קוּשִׁי

הממצאים המוצגים בלוח לעיל מצביעים על קשר שלילי חלש ולא מובהק בין וותק לבין הפרה של סודיות. ומצביעים גם על קשר חיובי חלש ולא מובהק בין וותק לבין דרגת הקושי לקבל החלטה להפר סודיות. לפי הממצאים שעלו ניתן להגיד שההשערה נדחתה.

דיון ומסקנות

הממצאים אודות עמדותיהם של יועצים ערביים לגבי השמירה על סודיות מקצועית תוך כדי עבודה עם נועצים מראים באופן ברור שקיימת סתירה בין עמדותיהם של היועצים לגבי סוגיית השמירה על סודיות לבין ביצוע הפרות בפועל לעקרון הסודיות תוך כדי עבודתם עם נועצים. ממצאי המחקר עולה, כי ליועצים עמדות חיוביות לעקרונות האתיות של מקצוע הייעוץ, שאחד מהעקרונות הוא עקרון השמירה על סודיות. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאים שונים שעלו ממחקרה של לזובסקי (2010) שהראתה באופן ברור שליועצים החינוכיים קיימת נטייה חיובית לשמור על סודיות מקצועית בעת הטיפול. נטייה זו נובעת מהחשיבות שמייחסים יועצים חינוכיים לסוגיה זו, בהיותה מגנה על הטיפול, ומונעת מצבים של גרימת אבוד האמון בין המטפל למטופל, אשר עלולה לתת תחושת בגידה, עד כדי עזיבת הטיפול.

ממצא זה גם דומה לממצאים שעלו בקרב אנשי מקצוע שונים שאינם מתחום הייעוץ החינוכי כמו פסיכולוגים, רופאים, עובדים סוציאליים וכד'. במחקרם של בירלין וחבריו

(Berlin, Malin & Dean, 2002) על הפרת סודיות מקצועית בעת הטיפול בבעיות התעללות בילדים. רוב הפסיכולוגים שהשתתפו במחקר ביטאו עמדות חיוביות לגבי השמירה על עקרון הסודיות, להוציא מזה המקרים שקיימת בהם סכנה ממשית על המטופל. ממצא דומה עלה גם במחקרם של ונטסון ולוין (Watson & Levine, 1998) אשר ציינו את הקושי של סוגיה זו, אך למרות כל הקושי והמורכבות של הנושא, נטייתם אנשי מקצוע, בעיקר רופאים ופסיכולוגים הייתה יותר חיובית לכיוון השמירה על עקרון הסודיות כעקרון חשוב ביחס בין המטפל למטופל.

עוד עולה מתוצאות המחקר, שקיימים הבדלים ברורים לביצוע הפרות לסודיות על-ידי היועצים במחקר זה לעומת מחקרה של לזובסקי (2010), כאשר ממצאי מחקר זה מצביעים על רמה גבוה יותר של הפרות סודיות. במחקר עלה ש 63% מהתשובות של היועצים הראו שיש להם נטייה להפר סודיות במידה והיו ניצבים במקרים דומים. לעומת 52.5% במחקרה של לזובסקי (2010). בנייתוח המקרים שבהם יועצים ערבים ציינו שהם מוכנים יותר להפר את הסודיות, מחקר זה מגלה, במקרים הקשורים לבעיות, כמו; גרימת חבלות לרכב של מורה בשל קיפוח בציונים, במקרים של אלימות במשפחה, בעיות במשפחה המשפיעות על ההתנהלות הלימודית של התלמידים, בריחה מהבית בשל עימות עם ההורים בכל הקשור לשימוש בסמים. במקרה אחד השיבו היועצים שאינם מפירים את הסודיות באופן גורף, והוא המקרה "לספר על ילד שגונב דברים קטנים בשל מצוקה כלכלית לבני משפחתו". כמו כן, במקרה נוסף על תלמידה שמתחמקת מבית הספר. הנטייה בקרב שיעור של כ- 49% אשר טענו שלא היו מפירים סודיות נחשבת לממצא שאינו גורף, דבר המבטא התלבטות גבוהה.

בהשוואה בין המקרים שהופיעו במחקר זה לבין מחקרה של לזובסקי (2010) מתברר, כי בשני מקרים היו תוצאות דומות, כמו המקרה על אלימות בתוך המשפחה מצד ההורה שיותר מ 91% בשני המחקרים הביעו שהם מפירים את הסודיות, מקרה נוסף, התוצאות היו זהות קשור לילדה הסובלת מקשיים רגשיים ורוצה לעבור לבית ספר אחר ולא רוצה שידעו עליה כלום, כאשר בשני המקרים כ 52% הביעו שהם מפירים סודיות. בשאר המקרים היה פער בין תגובתם של היועצים, דבר המצביע על מגמה גבוה יותר להפרה בקרב היועצים הערביים כפי שעלה במחקר זה. במקרים מסוימים הפער היה נמוך, כמו; ביצוע חבלות לרכב של מורה בשל קיפוח בציונים, שימוש בסמים ובריחה מהבית בשל יריבות בין הילד לבין הוריו. במקרים אחרים, הפער היה גדול, הדבר היה בולט בשני מקרים: באחד המקרים הקשור לילד שגונב דברים קטנים בשל מצוקה כלכלית, רק 13% מהיועצים הביעו שהם מוכנים להפר סודיות לעומת 37% במקרה של לזובסקי (2010), במקרה השני; התמונה הייתה ההפוכה, המקרה מתייחס לתלמידה מסורתית שמתחמקת מבית הספר כדי לפגוש

את חבר שלה, התוצאות היו שבקרב היועצים הערביים כ 48% אמרו שהם מפירים סודיות לעומת 7% במחקרה של לזובסקי (2010). ההסברים האפשריים לבדלים קשורים לרקע התרבותי של היועץ וגם לאוכלוסייה שעובד בקרבה היועץ. הסבר זה הופיע אצל אלקרינאוי (1999) וגם אצל זועבי וסויה (2010) שציינו שאנשי טיפול מהחברה הערבית יותר רגישים לתרבות שבה הם חיים וזה משפיע על האסטרטגיות וגם על ההחלטות שלהם בעת הטיפול, כולל החלטות לגבי סוגיות אתיות המציבים את איש המקצוע בפני דילמות קשות, זאת בשל הקונפליקט בין הכלים המקצועיים לבין המאפיינים התרבותיים של החברה.

לגבי הממצאים על הקושי בקבלת החלטות להפרת סודיות בין היועצים לפי סוג בית הספר בו הם עובדים, מתברר שלא קיים הבדל מובהק בין היועצים העובדים בבתי ספר יסודיים לאלו העובדים בחטיבות עליונות. ממצא זה עולה בקנה אחד עם הממצאים שהופיעו במחקרה של לזובסקי (2010). מצד שני, ממצא זה שונה ממצאים שהופיעו אצל טאטור (2008) ואצל לינזמן אולסאנע (2008) אשר ציינו שקיימים הבדלים בהחלטותיהם של אנשי מקצוע בחברה הערבית הקשורות בהיבטים תרבותיים, הבדלים הללו כוללים גם המין של איש המקצוע, מקום העבודה (כפר, עיר, בקרב הבדווים) וגם קהל היעד.

הממצא המתייחס למשתנה וותק עבודתו של היועץ, עולה מהנתונים שמשנתה הוותק אינו משתנה משמעותי בכל הקשור להחלטתם של היועצים בקבלת החלטות. ממצא זה שונה מהממצאים שעלו אצל לזובסקי (2010) וקוטון וקלאוס (Cotton & Claus, 2000) אשר ציינו, שהוותק בתפקיד מעניק תחושת ביטחון גבוהה יותר לאיש המקצוע, דבר אשר מאפשר קבלת החלטות שנויות במחלוקת בצורה משמעותית ומהירה יותר.

מוגבלות המחקר :

1. גודל המדגם : מדובר ב 23 נבדקים (יועצים) שהיא קבוצה מאד קטנה שלא יכולה לתת אינדיקציה ברורה לשאר היועצים בחברה הערבית.
2. המחקר נערך רק בבתי ספר באזור הצפון בלי לקחת בחשבון את השוניות המרכיבה את האוכלוסייה הערבית כולה לכן תוצאות המחקר אינן מייצג בהכרח את כל האוכלוסייה.
3. המחקר לא בדק גורמים כמו שימוש היועצים במקורות מידע העוזרות להם בנושא קבלת החלטות בעניין הפרת הסודיות.

בשל מוגבלויות שהוזכרו, אנו ממליצות לבצע מחקר מקיף יותר בפריסה גיאוגרפית רחבה יותר.

רשימת מקורות

- אגודת היועצים החינוכיים בישראל (2008). השימוש בקוד האתי. תל אביב: ועדת האתיקה של אגודת היועצים החינוכיים.
- אגודת היועצים החינוכיים בישראל (2001). הקוד האתי. תל אביב: ועדת האתיקה של אגודת היועצים החינוכיים.
- אכמון, י'. (2007). סוגיות אתיות בפסיכולוגיה. מתוך ג' שפּלר, י' אכמון, וג' וייל (עורכים), סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי (עמ' 503-516). ירושלים: הוצאת מאגנס.
- אכמון, י'. (2004). סודיות. בתוך ג' שפּלר, י' אכמון וג' וייל (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי פרק 6, עמ' 157-137. ירושלים: מאגנס.
- אלקרינאוי, ע. (1999). טיפול נפשי רגיש-תרבות בחברה הערבית. בתוך: ק. רבין (עורכת), להיות שונה בישראל; מוצא עדתי ומין בטיפול בישראל. תל אביב: רמות, עמ' 65-81.
- וסרשטיין-פסברג, ס'. (2003). אתיקה וחוק. בתוך ג' שפּלר, י' אכמון וג' וייל (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי. פרק 3, עמ' 74-52. ירושלים: הוצאת מאגנס.
- זועבי, ח'. סויה, ר'. (2010). אסטרטגיות התערבות מוטות תרבות: זיהוי והמשגה. מפגש, גליון, 32. טבת, תשע"א, עמ' 73-53.
- טאטור, מ. (2008). סוגיות נבחרות בהתערבות פסיכולוגית חינוכית בחברה הערבית. בתוך וייל, ג' (עורך). פסיכולוגיה חינוכית בחברה רב תרבותית. משרד החינוך, ירושלים.
- כשר, א'. (2008). אתיקה מקצועית. בתוך ג' שפּלר, י' אכמון, ג' וייל, (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי. פרק 1, עמ' 29-15. ירושלים: מאגנס.
- לזובסקי, ר'. (2010). מבוך השמירה על סודיות בייעוץ חינוכי; תיאוריה- מחקר ומעשה. תל אביב: מופ"ת.
- לזובסקי, ר'. (2003). אתיקה מקצועית בייעוץ חינוכי: מדריך לקבלת החלטות. בתוך ר' לזובסקי וצ' בר-אל (עורכות), מסע של תקווה; ייעוץ וחינוך בעידן של איודאות. אבן יהודה: רכס.
- לזובסקי, ר'. ובכר, ש'. (2000). הצהרה וביצוע בייעוץ חינוכי בבית הספר: בחינה מחודשת של סגנון העבודה המערכתית מול סגנון העבודה הפרטני. עיונים בחינוך, 4, 33-58.
- לזובסקי, ר', שמעוני, א', ויצחק-מונסונגו, ע'. (2006). אתיקה מקצועית בייעוץ חינוכי – השמירה על סודיות המידע ופרטיות הנועץ.

- לנזמן, מ. ואלצאנע, א. (2008). התערבות מקצועית בהקשר בין תרבותי. בתוך וייל, ג. (עורך). פסיכולוגיה חינוכית בחברה רב תרבותית. משרד החינוך, ירושלים.
- צדיק, י. צ. (1992). החדר הפרוץ - על כרסום הסודיות המקצועית באמצעות חקיקה. שיחות, כרך ו', (2), עמ' 173-175.
- צדיק, י. (2002). עמדות פסיכותרפיסטים מול חובת הדיווח. הכנס המדעי ה - 25 של הסתדרות הפסיכולוגים בישראל, באר שבע.
- פרנקל, י. (1985). עולמו הפנימי של היועץ. מתוך: מעין המתגבר ושמר אדם. תל-אביב: צ'ריקובר.
- קדמי, י. (1991). על הראיות. תל אביב: דיונון.
- שפיר, ג', אכמון, י. ווייל, ג'. (2007). סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי. ירושלים: האוניברסיטה העברית הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס.
- שפיר, ג'. (2003). מקצועיות. בתוך ג. שפיר, י. אכמון, ג. וייל, (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי פרק 4, עמ' 75-87. ירושלים הוצאת מאגנס.
- Appelbaum, P., Kapen G., Walters B (2005). Confidentiality: An empirical test of utilitarian perspective. Cited in: Roback H.B. & Shelton M., Effects of confidentiality limits on psychotherapeutic process. *Journal of Psychotherapy Practice and Research*, 4(3), 185-193.
- Beauchamp, T.L., & Childress, J. F (2001). *Principles of biomedical ethics* (1st, 4th and 5th ed.). New York: Oxford University Press.
- Beauchamp TL, Childress J. F. (1979). *Principles of biomedical ethics*. New York: Oxford University Press, 1st ed, 1979; 5th ed, 2001.
- Berlin, F.D., Malin, H.M. & Dean, S (2002). Letter to the editor. *American Journal of Psychiatry*, 149 (3), 425.
- Blacher, J. H., Murray-Ward, M., & Uellendahl, G. E. (2005). School counselors and student assessment. *Professional School Counseling*, 8 (4), 337-343.
- Bollas, C. (1999). *On the Loss of Confidence in Psychoanalysis*. International Psychoanalytical Association (IPA), vol. 8, Issue 2.

-
- Cohen, E., & Chohen, G. (1999). *The virtuous therapist*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Cottone, R. R. (2001). A social constructivism model of ethical decision making in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 79, 39-45.
- Cottone, R.R., & Claus, R.E. (2000). Ethical decision-making models: A review of the literature. *Journal of Counseling & Development*, 78, 275-283.
- Davis, A. H. (1997). The ethics of caring: A collaborative approach to resolving ethical dilemmas. *Journal of Applied Rehabilitation Counseling*, 28, 36-41.
- Davis, J. I., & Mickelson, D.J. (2003). School counselors: Are you aware of ethical and legal aspects of counseling? In T.P. Remley, Jr., M.A. Hermann, & W.C. Huey (Eds.), *Ethical & legal issues in school counseling (2nd ed., pp. 36-47)*. Alexandria, VA: American School Counselor Association.
- Erford, B. T. (2007). Accountability. In B. T. Erford (Ed.), *Transforming the school counseling profession (2nd ed., pp. 236-278)*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Erford, B.T. (2004). *Professional school counseling*. Austin, Texas: Pro-Ed, Inc.
- Falvo, D.R., & Parker, R.M. (2000). *Ethics in rehabilitation education and research. Rehabilitation Counseling Bulletin*, 43, 197- 202.
- Forsyth, D. R. (1980). A taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39 (1), 175- 184.
- Garcia, J.G., Cartwright, B., Winston, S.M., & Borzuchowska, B. (2003). A transcultural integrative model for ethical decision making in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 81, 268- 277.
- Glossoff, H.L. & Pate, R. (2003). Privacy and confidentiality in school counseling. T.P. Remley, Jr., M.A. Hermann, & W.C. Huey (Eds.), *Ethical & legal issues school counseling (2nd ed., pp. 164-178)*. Alexandria, VA: American School Counselor Association

-
- Hare, R. (1981, 1991). The philosophical basis of psychiatric ethics. In S. Block & P. Chodoff (Eds.), *Psychiatric ethics* (2nd ed., PP. 33-46). Oxford: Oxford University Press.
- Jordan, A. E., & Meara, N. M. (1995). Ethics and the professional practice of psychologists: The role of virtues and principles. In D. N. Bersoff (Eds.), *Ethical conflicts in psychology* (pp. 135-141). Washington, DC: American Psychological Association.
- Isaacs, M. & Stone, c. (2003). School counselors and confidentiality: Factors affecting professional choices. In T.P. Remley, J. Herman, M & Huey, c. *Ethical & legal issues in school counseling*. 2nd ed. pp. 179-196.
- Kitchener, K.S. (1984). Intuition, critical evaluation and ethical principles: The foundation for ethical decision in counseling psychology. *The Counseling Psychologist*, 12 (3), 43- 55.
- Levine, M (1993). The therapeutic jurisprudence analysis of mandated reporting of child maltreatment by psychotherapists. N.Y. *Law School Journal of Human Rights*, 10, 711-738.
- Pedersen, P. (1997a). Recent trends in cultural theories. *Applied and preventive psychology*, 6, 221- 231.
- Pope, K., Tabachnick, B. & Keith-Spiegel, P. (2007). Ethics of practice. *American Psychologist*, 42, 993-1006.
- Remley & Herlihy (2007). *Ethical, legal, and professional issues in counseling* (2nd ed. updated). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Rest, W.A. (1984). Research on moral development: Implications for training counseling psychologist. *Counseling Psychologist*, 12, 19-29.
- Stone, C. (2005). *Ethics and law*. Alexandria, VA: American School Counselor Association.
- Steinberg, L. & Levine A. (1997). *You and your adolescent: A parent's guide for ages 10–20*. New York: Harper Perennial/ Harper Collins

- Swoboda J.S., Elwork A., Sales B.D. & Levine D (1992). Knowledge of and compliance with privileged communication and child abuse reporting laws. *Professional Psychology*, 9, 448-457.
- Tarvydas, V. M. (1998). Ethical decision-making processes. In R. R. Cottone & V.M. Tarvydas (Eds.), *Ethical and professional issues in counseling* (pp. 144-158). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Watson, H. & Levine, M (1998). Psychotherapy and mandated reporting of child abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59(2), 246-256.
- Welfel, E.R. (2002). *Ethics in counseling and psychotherapy: Standards, research, and emerging issues*. Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole.

Attitudes of Arab Counselors towards Student Confidentiality

Ganat Hammud and Hiba Taha

Abstract

The purpose of this study is to examine the positions or considerations of student counselors in the Arab school system when facing ethical dilemmas concerning student confidentiality. The study focuses on counselors' obligation to maintain client confidentiality and the difficulties involved in deciding whether to maintain or violate it. The study is based on quantitative research, with data acquired through a number of questionnaires that examine the research objectives. The sample consisted of twenty-three student counselors in the Northern District, chosen at random from different schools. The study finds that student counselors in the Arab sector have a positive attitude towards the maintenance of professional confidentiality and that they violate this confidentiality at a level that is equal or greater to that found in similar studies conducted in the Hebrew school system. The study also finds that counselors in the more advanced classes (middle and high school) find it more difficult to decide whether to maintain confidentiality. In addition, veteran counselors tend to violate confidentiality more than those who are new in the profession.